

Klaas van Berkel

Een verdrongen debuut

In deze korte persoonlijke beschouwing blikt Klaas van Berkel terug op zijn jaren als beginnend historicus, en op Groniek als aankomend wetenschappelijk tijdschrift – een tijd waarin redacteurs vooral *zelf* schreven, en waarin politiek en wetenschap nog onlosmakelijk met elkaar verbonden waren. De professionele wetenschapper die hij nu is, blijkt bij nader inzicht toch veel gehad te hebben aan deze ‘onwetenschappelijke’ periode.

Wie solliciteert naar een wetenschappelijke functie, moet doorgaans een lijst met publikaties inleveren. In de tijd dat ik nog regelmatig solliciteerde, vermeldde bovenaan die lijst altijd een artikel dat ik in 1977 in een speciaal nummer van Groniek had geschreven over ‘Cultuurgeschiedenis en de geschiedenis der natuurwetenschappen’ (nummer 53-54). Dit speciale nummer was inderdaad heel bijzonder. Groniek had al eerder themanummers uitgebracht, zoals over sociale geschiedenis, maar het themanummer ‘Aspecten van de cultuurgeschiedenis’ was toch wel iets anders. Het nummer over sociale geschiedenis (nr. 51) was de Groningse bijdrage geweest aan een al enige tijd lopende discussie, maar het nummer over cultuurgeschiedenis bracht werkelijk iets nieuws. Zeker in de eerste helft van de jaren zeventig stond de cultuurgeschiedenis niet bepaald in hoog aanzien. Toen in 1972 de honderdste geboortedag van Johan Huizinga werd gevierd, in Groningen door een congres met veel grote buitenlandse namen, was dat eigenlijk een anomalie in de meer op politieke en sociale geschiedenis gerichte Nederlandse geschiedschrijving. Pas in de tweede helft van de jaren zeventig begon het tij te keren en kwam ook de cultuur- en mentaliteitsgeschiedenis meer in de belangstelling te staan. Het themanummer van Groniek was er één van de eerste uitingen van en werd ook als zodanig in de landelijke pers gesignaleerd. Ik was er niet weinig trots op dat ik – amper afgestudeerd – aan dit nummer mee mocht werken en door het zo vaak bovenaan mijn lijst van publikaties te plaatsen begon ik werkelijk te geloven dat dit tamelijk programmatische stuk werkelijk mijn de-

buut in de wetenschappelijke wereld was.

Wat bladeren in oude nummers van Groniek heeft me inmiddels geleerd dat het wel iets anders lag. Ik heb twee jaar, van 1973 tot 1975 in de redactie van Groniek gezeten, maar al daarvoor stukjes voor het blad geschreven. Eén van de aardige kanten van het oude Groniek was dat het ook een instituutsblad was en dus - gegeven het meer gepolitiseerde karakter van het instituutsleven in de tijd rond 1970 - ook een politiek blad. Groniek stond formeel los van de studentenbeweging die op het instituut voor politieke commotie zorgde - de Actiegroep Activering - maar er waren wel vele personele banden tussen beide (niet tussen Groniek en het G.H.D. Ubbo Emmius - daar voelde je je als Groniekredacteur eigenlijk te goed voor). Het gevolg was dat er op zijn zachtst gezegd nogal partijdig verslag werd gedaan van de verwickelingen in zulke illustere bestuursorganen als de Afdelingsraad en de Instituutsraad. Zelf ben ik een jaar - via de lijst van de AA - in de Afdelingsraad gekozen, om daar vervolgens ook secretaris van te worden, maar tegelijk deed ik in Groniek quasi-onafhankelijk verslag van alles wat zich in diezelfde Afdelingsraad had voorgedaan. 'Van het parlementaire front' heette die rubriek en die naam alleen al geeft al aan dat de AA er in die bijdragen beter van af kwam dan de geleding van de docenten of die belegen rechtse lijst van Historici '71 onder leiding van Gé Prince. Als ik die stukken herlees, begrijp ik dat het maar goed is geweest dat ik niet in de journalistiek ben doorgedaan - al was het heel leuk om ze te schrijven.

Toch waren ook die parlementaire verslagen niet mijn debuut als auteur, ook niet in Groniek. Kopijnoed was er toen net als tegenwoordig, maar anders dan nu was toen de enige oplossing dat de redacteurs zelf de pen ter hand namen om stukjes te schrijven die de studenten op het instituut misschien zouden kunnen interesseren. Vandaar dat ik in de categorie 'Varia' menig stukje het licht heb doen zien. Soms een congresverslag, soms ook een impressie van een tentoonstelling, maar meestal een beschouwing naar aanleiding van een reisje naar een interessant buitengebied. Zo deed ik verslag van een reisje door Noord-Ierland toen het daar nog hard aan toe ging en schreef ik over een bezoek aan Oost-Berlijn toen de DDR-mentaliteit - zo lees ik nu - ook in Nederland nog heel gewoon werd gevonden. Hans Renner was toen nog niet aan het Instituut verbonden, anders had ik zeker een uitbrander van hem gekregen in verband met mijn al te welwillende beoordeling van het leven onder het werkelijk bestaande socialistische bewind van de SED in Oost-Duitsland.

Deze stukjes verschenen allemaal in de jaargang 1973-1974, want in het jaar daarop had Groniek een geheel ander karakter gekregen en pasten stukjes zoals ik ze gewend was te schrijven niet meer in de nieuwe opzet. Als enige van de oude redacteurs was ik meegegaan naar de nieuwe redactie, maar ik herinner me nog dat ik van meet af aan wat sceptisch stond tegenover de grootse plannen die 'Jumping Johnny' Jantje Scheffers en 'Swampy Hanky' Henk van Veen met het blad hadden. In het najaar van 1974 begon Groniek eigenlijk opnieuw, het was een soort tweede geboorte van het blad. Hoofdzaak was dat instituutsnieuws uit het blad gebannen werd (dat werd opgeborgen in een onregelmatig verschijnende Instituutsbijlage) en dat meer dan vroeger de uiterlijke vorm van het blad aandacht kreeg: een opmaak in twee kolommen, niet meer gestencild, maar geoffset, veel meer en betere illustraties, artikelen van hoger niveau ook door buitenstaanders geschreven. Het was een mooi plan en Jan Scheffers, ook later nog een enthousiasmerend uitgever die toch telkenmale failliet wist te gaan, bracht het met verve. Maar hij overschatte ook dit keer al de mogelijkheden en keerde zich eigenlijk ook meteen van het blad af - door geen redacteur, maar 'slechts' adviseur te worden. Wie de eerste nummers na de restyling bekijkt, ziet wel dat het blad anders is geworden, maar of het beter oogde en interessanter materiaal bevatte is nog maar de vraag. In mijn beleving heeft het een hele tijd geduurd voordat het blad echt de weg naar boven wist te vinden en werd wat het in de ogen van Jan Scheffers had moeten worden - al zijn die geweldige oplages die hij op het oog had natuurlijk nooit gehaald. Maar de winst voor Groniek was uiteindelijk het verlies voor het instituut, later de afdeling.

Toch paste de professionalisering van het blad wel in het proces van verzakelijking dat het instituutleven in de tweede helft van de jaren zeventig en tachtig doormaakte. De spectaculaire groei van het aantal studenten, de iets minder spectaculaire groei van het aantal docenten, de verhuizing van de knusse villa aan de Heresingel naar de zakelijke school- en kantoorgebouwen in de noordelijke binnenstad waren natuurlijk fnuikend voor de geest van verbondenheid die ondanks de soms heftige meningsverschillen (zowel over het gebruik van Palmer als handboek als over de bezetting van het Instituut ter ondersteuning van het protest tegen een dreigende studentenstop) op het oude Instituut heerste. Het oude Groniek paste bij de kleinschaligheid van het oude Instituut, het nieuwe Groniek wees vooruit naar de grootschaligheid van de latere Afdeling Geschiedenis. Het zou dus volkomen misplaatst zijn om nostalgisch te doen over het

oude Groniek - die hoorde bij een tijd die definitief voorbij is.

En toch is er misschien iets wezenlijks verloren gegaan dat betreurd mag worden. De rol die redacteurs in een tijdschrift spelen is erg afhankelijk van de vraag of het een schrijvende of een niet-schrijvende redactie is. Als de redactie zelf regelmatig achter de tikmachine gaat zitten, zoals in de oude Groniek en uit noodzaak aanvankelijk ook nog in de nieuwe, draagt dat op zichzelf al bij aan hun (wetenschappelijke) vorming. Als de redacteurs, zoals later gebruikelijk werd, alleen de mogelijkheid scheppen voor anderen om te schrijven, draagt het blad misschien alleen maar bij aan hun opleiding, aan hun vaardigheid iets te organiseren - niet onbelangrijk natuurlijk, maar dat is nog wel iets anders dan persoonlijke en wetenschappelijke vorming. Vroeger was het ook zo dat je soms carrière maakte omdat je toevallig redacteur van Groniek was geweest, terwijl je nu bijna uit berekening redacteur wordt omdat je carrière wilt maken. Ook dat is een vorm van verzakelijking, onvermijdelijk misschien, maar daarom nog niet toe te juichen.

Ik ben er daarom toch wel content mee dat ik nog onder de oude bedeling van Groniek kon schrijven over wat ik wilde en dat niemand mij tegenhield toen ik in mei 1973 mijn allereerste stukje in Groniek schreef over een reisje naar Greetsiel in Oost-Friesland, de geboorteplaats van Ubbo Emmius. Het gelijknamige dispuut had een excursie naar die plaats aangekondigd, maar om mij nu onbekende redenen was dat reisje eerst uitgesteld en later helemaal afgeblazen. Ik was zo teleurgesteld dat ik besloot toch - in mijn eentje - de reis naar Greetsiel te maken. Ik hoop dat dit nummer van Groniek in alle bibliotheken van Nederland onvindbaar is gemaakt, want het verslag is oubollig en pedant tegelijk - hoe heb ik ooit kunnen menen dat anderen in mijn wederwaardigheden geïnteresseerd zouden zijn? Maar ik heb toen ontdekt dat ik het leuk vond dat ik wat kon schrijven, ik werd gevraagd om lid te worden van de redactie van Groniek en ik kon daarna in dat blad nog veel meer van mijn gading kwijt. Misschien is daarom dat vergeten debuut in het mei-nummer van 1973 voor mij dus eigenlijk belangrijker geweest dan het artikel dat ik later als mijn eerste openbare optreden door het leven wilde laten gaan.

Lijst met oud-redacteuren

A

Ruurd Abma	1968
Suzan Abrahams	1996-1997
Joris van Agt	1990
Joan van Albada	1968
Frank Ankersmit	1970

B

Ernst Baas	1988-1989
Gerben Bakker	1993
Hanneke Bartelds	1996-1997
Michiel Baud	1976
Jeroen Benders	1989
Rob Berends	1980
Menno ten Berge	1970
Klaas van Berkel	1973
Ine Berkelmans	1996-1997
Josine Blok	1972-1974
Ger Blijham	1989
Annemarie Boendermaker	2000-heden
Fré de Boer	1979
Therésa Boerema	1995
Gerton van Boom	1987
Karin van den Born	1983-1984
Tom Bos	1970
Femke Boudestein	1998-1999
Lieuwe Bouwma	1979
Grady Breukel	1989
Egbert Brink	1989
Robbert Jan Bron	1986
Jan Willem Brouwer	1979
Jan de Bruijn	1974
Bert Bruinsma	1981
Jan Wynsen Bruinsma	1983
Erica Buning	1970
Greetje Bijl	1995-1996

C

Arthur ten Cate	1995-1997
Pieter Christiaan	1983-1984
Liesbeth Coffeng	1991
Geurt Collenteur	1973
Henk Jan Conradi	1987

Loesje da Costa	1971
Arno Cupédo	1991
René Cuperus	1983-1984

D

Ans Dokter	1998-1999
Dick Drost	1977
Jan Ducaat	1985
Mieke Duyvestijn	1976

E

Patrick Everard	1977
Ingrid Evers	1968

F

Lies Feringa	1986
Suzan Folkerts	1997-1998
Jan Hein Furnée	1994
Ralf Futselaar	1998-2000

G

Fenny Gerrits	1980
Esther Goedegebuure	1995
Auke van der Goot	1975
Frank Grootemaat	1998-2000

H

Anna Richt Hannema	1997-1998
Laura van Hasselt	1997-1998
Kim van Hees	1970
Simone van der Heijden	2000-heden
Barbara Henkes	1979
Jacqueline Henneken	1993
Emile Henssen	1973
Jacques Hermus	1984
Jet van Herwaarden-	
Rijlaarsdam	1968
Egbert Heslinga	1982

Supplement

Wilma Hendriks	1980
Maaïke Heijltjes	1994
Wiebe Hoekstra	1979
Ralph Hoetmer	2000-heden
Stef van den Hof	1999-heden
Jaap den Hollander	1969
Jeroen Hoorn	1997-1999
Geert Hoornveld	1970
Nanko Horstmann	1986
Irene van Houten	1988
Wouter Hugenholtz	1973
Pim Huijnen	2000-heden
Jan Huisman	2000-heden
Sander Huisman	1996-1998
André Huitenga	1989
Frederike Hurenkamp	1996-1997

J

Mirjam Janssen	1986
Jan Pieter Janzen	1967
Frank Jellinek	1986
Goffe Jensma	1977
Bas de Jong	1999-2000
Esther de Jong	1981
Hendrik de Jong	1975
Henk de Jong	1989
Janny de Jong	1982
Saskia de Jong	1991
Mirjam de Jonge	1981
Erik Jorink	1989

K

Rob de Kam	1977
Claudia Kammer	1992
Sytske Kamstra	2000-heden
Erwin Karel	1979
Jet Klijnsma	1980
Nynke Kloppenburg	1994
Hans Kok	1989
Rik Koning	1989
Paulien Kooistra	1996-1997
Yke Kramer	1975
Monique Kroes	1991
Bert Kroesen	1985
Wessel Krul	1973
Jan Hendrik Kuiper	1987
Wicher Kuper	1969

L

John Lamaker	1967
Maarten Langemeijer	1986
Lydia Langerwerf	2000-heden
Gilles de Langen	1982

M

Pierre Maas	1972
Janneke Mandemaker	1994
Els Mann	1968
Ina van der Mark	1992
Karin Mast	1997-1998
Peter Meel	1985
Ine Megens	1975
Kim Meijer	1999-2000
Olga Menger	1996-1998
Jan Mennink	1967
Luuk van Middelaar	1995-1996
Henk Mulder	1982
Ischa Mulder	1991
Beelke Muller	1993

N

Ronald Niamut	1968
Roel Nijmeijer	1975
Frits Nijstad	1977
Joke Noordstrand	1985

O

Mieke Ockhuizen	1974
Thunnis van Oort	1996-1997
Harry Oosterhuis	1980
Bert Overbeek	1990

P

Annabella Parker	1990
Harry Perton	1976
Riewing Pilon	1974
André Postema	1992
Ester Postema	1998-1999
Aleksandra Pudliszak	1998-1999

R

Antonie Reichenbach	1990
Sabine te Rietstap	1991
Bert Roest	1985
Katrijn de Ronde	1999-heden
Thea van Rooden	1971
Jan de Roos	1970
Eric Rougoor	1980
Jan van Royen	1995
Jan Ruyme	1980
Wim Rijkens	1977

S

Eelco Salverda	1990
Peter Scholing	1999-2000
Anne-Mieke Semmeling	1996-1997
Henk van Setten	1971
Marten Sevenster	1993
Teun Simonides	1970
René van Slooten	1980
Marie-Christine van der Sman	1976-1978
Floor Smit	1999-2000
Franck Smit	1977
Rob Smits	1980
Jan Snijders	1971
André Spaansen	1994
Elisabeth van Soest	1970
Ingrid Steringa	1995-1997
Madelon Stokman	1999-2000
Eric Storm	1990

T

Bouke Tanja	1972
Ingrid Terpstra	1972
Taco Terpstra	1999-heden
Jetze Touber	1998-1999
Frits Thissen	1971
Nienke Trooster	1983

V

Henk van Veen	1974-1975
Marijke van Veen	1967
Lisa van der Veen	2000-heden

Marijke van der Veen	1973
Roelof van der Velde	1982
Marco in 't Veldt	1991
Frank van Vree	1975
Rob Verhoeve	1988
Rik Visschedijk	1999-heden
Ronald Visser	1997-1999
Herman Vrieling	1969
Joukje de Vries	1975

W

Rob Wagenaar	1980
Wolbert van Wageningen	1989
Guido Walraven	1975
Homme Wedman	1967
Gerard Weitenberg	1990
Frans Westra	1976
Garry Wiersema	1991
Jan Marinus Wiersma	1974
Luc Wierts	1997-1999
Jo Willems	1986
Rebecca Wilson	1995-1997
Ellen van Wingerden	1991
Robbert de Witt	1999-heden
Ellen Wolters	1993

Y

Tjitske Ypma	1998-2000
Wim IJzereef	1976

Z

Arjen Zelders	1996
Oscar Zoetman	1997-1999
Arjan Zuiderhoek	1998-2000
Douwe Dirk van der Zweep	1999-2000
Coen van Zwol	1987

De Groniek-redactie van 1997 in het Noorder Dierenpark te Emmen.